

POLITIEKE STELLINGNAME

EEN NIEUWE ETHICA ?

Ik sta uiterst wantrouwig t.o.v. hen die sinds enkele tijd begonnen zijn luidkeels te roepen om 'een nieuwe ethica' of moraal. Ik argwaan dat dit hun laatste verrechtvaardiging of voorwendsel is om maar niets te doen, om rustig te mogen blijven zitten op terrasje, voor de tv, achter hun stuurwiel, bij de pakken. Hun redenering is vermoedelijk de volgende : laten we eerst en vooral een nieuwe ethica eisen, vóór al het andere; want daar komt zeker nooit iets van, althans niet vóór de eerstvolgende vijftig jaar (die we maximaal nog te beleven hebben); op die manier zitten we veilig. Als we bovendien op het goede vak zitten en als we ook de overheid, de politieke partijen en andere organisaties van de handigheid van dit manoeuvre kunnen overtuigen krijgen we wellicht ook nog speciale kredieten voor het zoeken naar zo'n nieuwe ethica en kunnen we goed onze tijd passeren.

En zoals gezegd, van die nieuwe ethica zal er toch nooit iets komen. Eerst en vooral zal die nieuwe ethica moeten worden uitgevonden. Iets helemaal nieuws ! Blijkbaar op zich al niet zo gemakkelijk. Kijk maar naar de geschiedenis, op dat gebied heeft de mensheid nog niet zo vaak iets nieuws uitgevonden. En welke methode zal men moeten gebruiken om zo'n uitvinding tot stand te brengen ? Volgens Koen is al wat men daarover kan zeggen het volgende : 'the new paradigm ... emerges all at once, sometimes in the middle of the night, in the mind of a man deeply immersed in crisis. What the nature of this final stage is - how an individual invents (or finds he has invented) a new way of giving order to data now all assembled - must here remain inscrutable and may be permanently so.' (Je kent niet Koen ? Hij is nochtans

Amerikaan, en als dusdanig de grootste wetenschapsfilosoof van alle tijden.) Verder volstaat het dan toch ook niet dat de ethica die men wellicht zal uitvinden gewoon nieuw is, een beetje zal ze ook nog moeten beantwoorden aan de noden die de reden vormen waarom zo'n nieuwe ethica gewenst is. Ten derde zullen de 'waarden' en 'normen' van onze nieuwe ethica ook nog moeten gefundeerd worden. Op dit terrein beschikken we over veel ondervinding van moraalwetenschappelijk onderzoek : nergens ligt het funderingsprobleem moeilijker dan hier. Uiteindelijk volstaat zelfs zo'n fundering nog niet om de mensen de nieuwe waarden en normen op te leggen en ze daadwerkelijk te doen naleven. We zitten veilig, met niet minder dan vier ingebouwde uiterst zwakke zekeringen ! (Men weet wel nog uit de electriciteitsleer dat, hoe zwakker de zekeringen, hoe groter de zekerheid tegen kortsluitingen is.)

De miserie is dat het succes van een bedriegerij gewoonlijk mede gebaseerd is op het stuk waarheid waarvan erbij gebruik gemaakt wordt. Zo ook in het geval van de vraag om een nieuwe moraal. De waarheid is werkelijk dat we een moraal nodig hebben, alhoewel geen 'nieuwe' moraal. Daarmede wil ik niet zeggen dat een 'oude' moraal die we zouden hebben het nog steeds goed zou doen, maar integendeel dat onze traditionele zogeheten moraal er eigenlijk geen is. Immers, onze heersende is nog steeds één en al kristelijk getint, zelfs bij onze vrijzinnigen. En die kristelijke 'moraal' is in wezen gekenmerkt door haar enorme 'permissiveness' : beseft men eigenlijk dat er bijna niets is wat een gelovige niet is toegelaten, en bijna niets waartoe hij ernstig verplicht is ? Net dät is de eigenlijke 'blijde boodschap' : 'alle zonden worden de mensen vergeven', zei de Gezalfde (de Messias, de Christos), 'behalve de zonden tegen de Heilige Geest'. De Heilige Thomas van Aquino heeft dat als volgt uitgelegd : zelfs de zonden tegen God de Vader worden de

mensen vergeven, want God de Vader is de Macht, en die zonden zijn zonden uit onmacht. En zelfs de zonden tegen Gods zoon worden de mensen vergeven, want Christus is de Wijsheid, en die zonden zijn zonden uit onwetendheid. Enkel te zondigen tegen de Heilige Geest is onvergeeflijk, want die Geest is de goddelijke Liefde die niemand mag afwijzen : dat wil net zeggen dat men moet aanvaarden dat alle zonden vergeven worden. (Met de veelgeprezen naastenliefde heeft dat geen uitstaans; want ook die is, op de eerste plaats, enkel gevraagd terwille van je eigen zielsheil, en heeft eveneens uitsluitend betrekking tot het heil van de ziel van je naaste in het hiernamaals.) In de burgerlijke (ook de niet gewild kristelijke) 'moraal' wordt die 'blijde boodschap' omgezet in de alom heersende overtuiging : niemand is verantwoordelijk voor zijn onmacht, niemand is verantwoordelijk voor zijn dwaasheid of onwetendheid, van 'moreel' belang zijn enkel zijn goede wil of zijn goede bedoelingen. Nu zijn we natuurlijk allemaal van de beste wil, maar het is toch wel duidelijk dat we volstrekt onmachtig zijn, dat we niets kunnen doen, en dat we zelfs niet weten wat er zou kunnen gedaan worden, en indien we het zouden weten dan zou er tussen weten en kunnen nog steeds de schakel ontbreken van ons vermogen om een besluit te nemen. Zo gezien zit alles goed vast en hoeft zich er niemand mee druk te maken. De heersende 'moraal' is er een die ons allemaal volstrekt demoraliseert, behalve dan dat er genoeg mensen zijn die er één en al genoeg in scheppen om op die manier zielsrustig met hun pintje bij de pakken te mogen blijven zitten - of achter het stuur van hun stookkar, met de pakken in de koffer.

Welnu, laten we ons herinneren dat het aardse hoe dan ook voor de kristenen, en volgens de kern van de kristelijke leer, van geen enkel belang is (wat er ook de 'bevrijdingstheologen' van mogen denken), zoals het trouwens evenmin lijkt belangrijk geacht te worden

door alle soorten ongelovigen die toch met niets anders begaan zijn dan 'hun tijd te passeren', d.w.z. hun aards leven zo vlug mogelijk achter de rug te krijgen. Daaruit valt een belangrijke les te trekken, nl. dat een aardse en d.w.z. humane moraal maar kan beginnen daar waar men ermee ophoudt te berusten bij zijn goede bedoelingen. Ze begint daar waar men bereid is zichzelf en anderen verantwoordelijk te stellen voor zijn en hun onmacht, voor zijn en hun onwetendheid, voor zijn en hun besluiteloosheid.

En ziehier, meteen hebben we de veelgezochte 'nieuwe moraal' al uitgevonden, en dit in de klaarlichte dag ! We hebben ook reeds aangetoond dat ze best beantwoordt aan de noden van onze tijd, althans voor een groot stuk (met name, deze aarde). We hebben ze zelfs al voor een klein stuk gefundeerd, nl. kritisch. Wel zal het nu niet gemakkelijk, indien niet onmogelijk zijn haar nieuwe normen aan iedereen op te leggen. Onder-tussen kan iedereen gewoon ermee beginnen die normen, in plaats van ze op te leggen, op zichzelf en op anderen toe te passen.

Rudolf Boehm